

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Method) เพื่อศึกษา และหาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง เครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมกับ สุขภาพจิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุใน กรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 6 ชมรมและมีจำนวนประชากรดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร จำแนกตามชมรม

รายชื่อชมรม	จำนวนสมาชิกในชมรม (คน)
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์	164
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลตำรวจ	184
ชมรมข้าราชการบำนาญเกษียณอายุกรุงเทพมหานคร	189
ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง	144
ชมรมผู้สูงอายุมูลนิธิวิจัยประสาทวิทยาไท	300
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า	140
รวม	1,121

ตัวอย่างประชากร

การสุ่มตัวอย่างประชากรมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. กำหนดขนาดตัวอย่างประชากร โดยคำนวณจากร้อยละ 10 ของขนาดประชากร (ประกอบ กรรณสูตร 2528 : 8) ได้ขนาดตัวอย่างประชากร 112 คน
2. เลือกชมรมผู้สูงอายุเพื่อใช้เป็นตัวแทนในการเก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ใช้วิธีจับฉลากรายชื่อชมรมจากร้อยละ 50 ของชมรมที่มีอยู่ ได้ชมรมผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทน 3 ชมรม คือ ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์ ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลคำรวจ และชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า
3. หาขนาดตัวอย่างประชากรในแต่ละชมรมซึ่งได้เป็นตัวแทนของชมรมผู้สูงอายุ โดยคำนวณจากร้อยละ 25 ของขนาดประชากร (ประกอบ กรรณสูตร 2528 : 8) ได้ขนาดตัวอย่างประชากรดังนี้

ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์	41 คน
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลคำรวจ	46 คน
ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า	35 คน
รวมตัวอย่างประชากร	122 คน

4. ทำรายชื่อของสมาชิกในแต่ละชมรมซึ่งเป็นตัวแทนของชมรมผู้สูงอายุ แล้วสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยจับฉลากรายชื่อสมาชิกให้ได้จำนวนตัวอย่างประชากรตามข้อ 3
5. สัมภาษณ์ตัวอย่างประชากร โดยความร่วมมือของคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุที่ได้จัดผู้สูงอายุตามรายชื่อที่เป็นตัวอย่างประชากรมารับการสัมภาษณ์ ในกรณีที่ตัวอย่างประชากรขาดการเข้าร่วมกิจกรรมติดต่อกัน 1 สัปดาห์ ไม่สามารถทำการสัมภาษณ์ได้ จะสุ่มตัวอย่างแทนรายชื่อที่สัมภาษณ์ไม่ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีวิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาหนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุ โครงสร้างเครือข่ายทางสังคม การสนับสนุนทางสังคม และสุขภาพจิต

2. รวบรวมความรู้และแนวคิดสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ให้มีเนื้อหาครอบคลุม เรื่อง ที่ศึกษา แบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 4 ชุด

ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของตัวอย่างประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ และที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็น คำถามปลายเปิดจำนวน 11 ข้อ

ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับโครงสร้างเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ ขนาดของกลุ่มสังคม ชนิดของความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มสังคม เพศของสมาชิกใน กลุ่มสังคม ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อกัน ความถี่ในการติดต่อกัน วิธีการที่ใช้ในการ ติดต่อกัน และการสนับสนุนทางสังคมที่ได้รับจากกลุ่มสังคม เป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 7 ข้อ

ชุดที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับชนิดและปริมาณของการสนับสนุนทางสังคมที่ผู้สูงอายุ รับรู้ที่ได้รับจากการติดต่อสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มสังคมของตน ชนิดของการสนับสนุนทางสังคม มี 5 ประเภท รวม 38 ข้อ ดังนี้

การตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์	10 ข้อ
การตอบสนองความต้องการด้านการยอมรับ	
ยกย่อง และมีผู้เห็นคุณค่า	8 ข้อ
การตอบสนองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม	8 ข้อ
การช่วยเหลือด้านข้อมูล ข่าวสาร	5 ข้อ
การช่วยเหลือด้านเงินทอง สิ่งของ แรงงาน	7 ข้อ

ชุดที่ 4 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุมีทั้งหมด 30 ข้อ

ลักษณะของแบบสัมภาษณ์ในชุดที่ 3 และชุดที่ 4 มีลักษณะ เป็นมาตราส่วนให้ค่า (Rating scale) ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งทางบวกและทางลบ

ข้อความที่มีความหมายในทางบวก เกณฑ์การให้คะแนน เป็นดังนี้

- 1 คะแนน หมายถึง ไม่เป็นความจริงเลย เมื่อข้อความนั้น ไม่ตรงกับความรู้ลึก หรือ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นเลย
- 2 คะแนน หมายถึง เป็นความจริงเล็กน้อย เมื่อข้อความ ตรงกับความรู้ลึก หรือ เป็นความจริงที่เกิดขึ้น เป็นบางครั้ง
- 3 คะแนน หมายถึง เป็นความจริงเป็นส่วนใหญ่ เมื่อข้อความนั้น ตรงกับความรู้ลึกหรือ เป็นความจริงที่เกิดขึ้นบ่อย
- 4 คะแนน หมายถึง เป็นความจริงมากที่สุด เมื่อข้อความนั้น ตรงกับความรู้ลึก หรือ เป็นความจริงที่เกิดขึ้น เกือบทุกครั้งหรือ เป็นประจำ

ข้อความที่มีความหมายในทางลบ เกณฑ์การให้คะแนน เป็นดังนี้

- 1 คะแนน หมายถึง เป็นความจริงมากที่สุด เมื่อข้อความนั้น ตรงกับความรู้ลึก หรือ เป็นความจริงที่เกิดขึ้น เกือบทุกครั้งหรือ เป็นประจำ
- 2 คะแนน หมายถึง เป็นความจริงเป็นส่วนใหญ่ เมื่อข้อความนั้น ตรงกับความรู้ลึกหรือ เป็นความจริงที่เกิดขึ้นบ่อย
- 3 คะแนน หมายถึง เป็นความจริงเล็กน้อย เมื่อข้อความ ตรงกับความรู้ลึก หรือ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เป็นบางครั้ง
- 4 คะแนน หมายถึง ไม่เป็นความจริงเลย เมื่อข้อความนั้น ไม่ตรงกับความรู้ลึก หรือ ความจริงที่เกิดขึ้นเลย

การหาความตรงตามเนื้อหา (Content validity)

เมื่อสร้างแบบสัมภาษณ์และอาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยได้ตรวจสอบรายละเอียดตามเนื้อหาทางทฤษฎีและพิจารณาว่าข้อความทุกข้อเหมาะสมแล้ว จึงนำหนังสือขอความร่วมมือในการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิในการวิจัยครั้งนี้มี 14 ท่าน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้าน การพยาบาลจิตสังคมและสุขภาพจิตผู้สูงอายุไม่ต่ำกว่า 5 ปี เป็นจิตแพทย์ 3 ท่าน อาจารย์พยาบาล 9 ท่าน อาจารย์ด้านสังคมวิทยา 2 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิใน ภาคผนวก) การคัดสรรความตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ถือเกณฑ์การยอมรับ 3 ใน 4 ของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลปรากฏว่าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นชอบและยอมรับแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยเสนอให้ปรับปรุงแก้ไขภาษาที่ใช้ในคำถามบางข้อ

การหาความเที่ยง (Reliability)

เมื่อปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจึงทดสอบความ เป็นปรนัย ของเครื่องมือโดยนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มีลักษณะ เดียวกันประชากรจำนวน 30 ท่าน และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องอีกครั้งก่อนที่จะนำไป ใช้สัมภาษณ์ตัวอย่างประชากรจริง

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ซึ่งเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป และโครงสร้างเครือข่าย ทางสังคม ไม่ได้หาความเที่ยง เนื่องจาก เป็นข้อมูลซึ่ง เป็นข้อเท็จจริง

การหาความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 ซึ่งเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม และ ชุดที่ 4 ซึ่งเกี่ยวกับสุขภาพจิต โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) ได้ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 วัดการสนับสนุนทางสังคมทั้งหมดได้ค่าความเที่ยง 0.92 สำหรับค่าความเที่ยงเป็นรายด้านมีดังนี้

การตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์	0.89
การช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสาร	0.84
การตอบสนองในฐานะ เป็นส่วนหนึ่งของสังคม	0.79
การตอบสนองความต้องการด้านการยอมรับ	
ยกย่อง และมีผู้เห็นคุณค่า	0.78
การช่วยเหลือด้านเงินทอง สิ่งของ แรงงาน	0.74

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 4 วัดระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุได้ค่าความเที่ยง 0.84

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1. นำหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อประธานชมรมผู้สูงอายุ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล
2. สัมภาษณ์ตัวอย่างประชากรตามวัน เวลาที่ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมของชมรม ใช้เวลาในการสัมภาษณ์รายละ 25-50 นาที
3. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 5 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ความต้องการแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และ หาค่าร้อยละ
2. ข้อมูลโครงสร้างเครือข่ายทางสังคม ด้านขนาดของกลุ่มสังคม ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อกัน และความถี่ในการติดต่อกันวิเคราะห์โดย หาค่าพิสัย หาค่าเฉลี่ย และหาค่าที่มากที่สุด สำหรับด้านชนิดของความสัมพันธ์ และวิธีการที่ใช้ในการติดต่อกัน วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และ หาค่าร้อยละ
3. ข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมและสุขภาพจิต วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับการแบ่งระดับของการสนับสนุนทางสังคม โดยส่วนรวมและรายด้าน มี 3 ระดับ คือ การสนับสนุนทางสังคมระดับต่ำ, ระดับปานกลาง และระดับสูง ส่วนสุขภาพจิตแบ่งเป็น 3 ระดับ เช่นเดียวกัน คือ สุขภาพจิตระดับไม่ดี, ระดับปานกลาง และระดับดี โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 หาค่าพิสัยของการสนับสนุนทางสังคมและสุขภาพจิต โดยคำนวณจากจำนวนข้อของแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด และให้คะแนนตามมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ดังนี้

การตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์ มีจำนวน 10 ข้อ

คะแนนต่ำสุด คือ 10 คะแนน คะแนนสูงสุด คือ 40 คะแนน

การตอบสนองความต้องการด้านการได้รับการยอมรับ ยกย่อง และ

มีผู้เห็นคุณค่า มีจำนวน 8 ข้อ

คะแนนต่ำสุด คือ 8 คะแนน คะแนนสูงสุด คือ 32 คะแนน

การตอบสนองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีจำนวน 8 ข้อ

คะแนนต่ำสุด คือ 8 คะแนน คะแนนสูงสุด คือ 32 คะแนน

การช่วยเหลือด้านข้อมูล ข่าวสาร มีจำนวน 5 ข้อ

คะแนนต่ำสุด คือ 5 คะแนน คะแนนสูงสุด คือ 20 คะแนน

การช่วยเหลือด้านเงินทอง สิ่งของ แรงงาน มีจำนวน 7 ข้อ

คะแนนต่ำสุด คือ 7 คะแนน คะแนนสูงสุด คือ 28 คะแนน

การสนับสนุนทางสังคมโดยส่วนรวม มีจำนวน 38 ข้อ

คะแนนต่ำสุด คือ 38 คะแนน คะแนนสูงสุด คือ 152 คะแนน

สุขภาพจิต มีจำนวน 30 ข้อ

คะแนนต่ำสุด คือ 30 คะแนน คะแนนสูงสุด คือ 120 คะแนน

ขั้นตอนที่ 2 แบ่งคะแนนเป็น 3 ช่วง ช่วงละเท่า ๆ กัน และกำหนดเกณฑ์ที่
ลงความเห็นเกี่ยวกับระดับการสนับสนุนทางสังคมและระดับสุขภาพจิตดังนี้

3.1 การตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์ (จำนวน 10 ข้อ)

10 - 20 คะแนน หมายถึง การสนับสนุนทางสังคมระดับต่ำ

21 - 30 คะแนน หมายถึง การสนับสนุนทางสังคมระดับปานกลาง

31 - 40 คะแนน หมายถึง การสนับสนุนทางสังคมระดับสูง

3.2 การตอบสนองความต้องการด้านการยอมรับ ยกย่อง และมี

ผู้เห็นคุณค่า (จำนวน 8 ข้อ)

8 - 16 คะแนน หมายถึง การสนับสนุนทางสังคมระดับต่ำ

17 - 24 คะแนน หมายถึง การสนับสนุนทางสังคมระดับปานกลาง

25 - 32 คะแนน หมายถึง การสนับสนุนทางสังคมระดับสูง

- 3.3 การตอบสนองในฐานะ เป็นส่วนหนึ่งของสังคม (จำนวน 8 ข้อ)
8 - 16	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับต่ำ
17 - 24	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับปานกลาง
25 - 32	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับสูง
- 3.4 การช่วยเหลือด้านข้อมูล ข่าวสาร (จำนวน 8 ข้อ)
5 - 10	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับต่ำ
11 - 15	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับปานกลาง
16 - 20	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับสูง
- 3.5 การช่วยเหลือด้านเงินทอง สิ่งของ แรงงาน (จำนวน 7 ข้อ)
7 - 14	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับต่ำ
15 - 21	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับปานกลาง
22 - 28	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับสูง
- 3.6 การสนับสนุนทางสังคมโดยส่วนรวม (จำนวน 38 ข้อ)
38 - 72	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับต่ำ
73 - 111	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับปานกลาง
112 - 152	คะแนน	หมายถึง	การสนับสนุนทางสังคมระดับสูง
- 3.7 สุขภาพจิต (จำนวน 30 ข้อ)
30 - 60	คะแนน	หมายถึง	ระดับสุขภาพจิตไม่ดี
61 - 90	คะแนน	หมายถึง	ระดับสุขภาพจิตปานกลาง
91 - 120	คะแนน	หมายถึง	ระดับสุขภาพจิตดี

4. ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง เครือข่ายทางสังคมกับการสนับสนุนทางสังคม
 ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง เครือข่ายทางสังคมกับสุขภาพจิต และความสัมพันธ์ระหว่างการ
 สนับสนุนทางสังคมกับสุขภาพจิต วิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน
 (Pearson Product - moment Correlation Coefficient)

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS^X (Statistical Package for the Social Sciences)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N} \quad (\text{Ferguson 1981 : 49})$$

เมื่อ \bar{X} = คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N = จำนวนข้อมูลในตัวอย่างประชากร

2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$\text{S.D.} = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}} \quad (\text{Ferguson 1981 : 68})$$

S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ = ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$\sum X$ = ผลรวมของคะแนนแต่ละตัว

N = จำนวนคน ในตัวอย่างประชากร

3. การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

$$r = \frac{N\sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[N\sum X^2 - (\sum X)^2][N\sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

r = สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร X กับตัวแปร Y

$\sum X$ = ผลรวมของข้อมูลที่ได้จากตัวแปร X

$\sum Y$ = ผลรวมของข้อมูลที่ได้จากตัวแปร Y

$\sum XY$ = ผลรวมของผลคูณระหว่างค่าตัวแปร X และ Y

$\sum X^2$ = ผลรวมของกำลังสองของข้อมูลจากตัวแปร X

$\sum Y^2$ = ผลรวมของกำลังสองของข้อมูลจากตัวแปร Y

N = จำนวนข้อมูล หรือ จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

(วิเชียร เกตุสิงห์ 2526 : 26)

ทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้เทียบค่าวิกฤต r

จากตารางค่าวิกฤต r ที่ $df = 100$ ระดับนัยสำคัญ .05 .01 และ .001

(Yamane 1970 : 890) ซึ่งมีค่าดังนี้

ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ค่าวิกฤต $r = .195$

ที่ระดับนัยสำคัญ .01 ค่าวิกฤต $r = .254$

ที่ระดับนัยสำคัญ .001 ค่าวิกฤต $r = .321$

4. การคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) ใช้สูตร

(ประคอง กรรณสูต 2525 : 62)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum S_j^2}{S_x^2} \right)$$

α = สัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบสอบถาม

n = จำนวนข้อของแบบสอบถาม

S_j^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ